

Vaiko savigarbos, savarankiškumo ir atsakomybės skatinimas

Norime, kad mūsų vaikai būtų savarankiški, atsakingi ir jaustų savo vertę gyvenime. Stengiamės, kad šios savybės įsitvirtintų jų asmenybėse, tačiau rezultatai ne visada džiuginantys. Kartais klientai išsako nusivylimą, jog kuo didesnės pastangos dedamos, tuo gaunamas rezultatas atrodo skurdesnis. Norėtūsi aptarti kelis šioje temoje svarbius ir vieną iš kito kylančius paradoksus.

Pirmasis paradoksas yra tas, kad mėginimas labai intensyviai ugdyti savigarbos, savarankiškumo bei atsakomybės savybes, jas potencialiai stabdo. Šios savybės kyla iš vidinių nuostatų į save ir pasaulį: aš galiu, aš moku, aš vertingas, aš įtakoju aplinką. **Kad šios savybės būtų tikros ir veikiančios, žmogus turi jas pats savyje atrasti.** Tam padeda priimantys, mylintys, leidžiantis klysti, padrąsinantys, pasidalinantys savo gyvenimu ir poreikiais žmonės. Įsivaizduokime, kaip elgiasi išmintingas sodininkas su savo gėlėmis, kad jos būtų gražios ir sveikos? Visų pirma jis gerbia jų prigimtį ir turi tikslą labiau padėti, nei pakeisti. Jis nori pažinti ir suprasti jų prigimties duotybę: spalvą, ūgį, formą, reikalingas sudaryti aplinkos sąlygas. Nemažai svarbių dalykų sužino stebėdamas ir mokydamasis. Jis nesiekia to, kas neįmanoma, t.y. pagal savo norą pakeisti gėlės spalvos, ūgio, žydėjimo laiko ar kvapo. Jis daugiau dėmesio skiria dirvai paruošti, suteikti reikiamų maistinių medžiagų, parinkti reikiamą saulės – pavėsio santykį, esant reikalui paremti dar silpną stiebą, apvalyti nuo kenkėjų. Jis padeda atsiskleisti gėlės prigimtinėms savybėms. Tik po to, jei reikalinga, ją formuoja įtakodamas tam tikrą augimo kryptį ar formą. Kalbėdami apie vaiką, turime pripažinti, kad nepasieksime norimo didesnės savigarbos, savarankiškumo ar atsakomybės rezultato dažnai apie tai kalbėdami, liepdami vaikui tokiam būti, kritikuodami dėl mūsų lūkesčių neatitikimo. Sėkmingesnė auklėjimo kryptis yra orientuota į konkrečių pasiekimų fiksavimą, skatinimą atkreipti dėmesį į tai, kaip vaikas savo buvimu įtakoja išorinį pasaulį, padrąsinimą išsikelti naujus tikslus, paguodą nesėkmėje, savo pavyzdžio demonstravimą. Apibendrinant – darymas labai daug nebūtinai reiškia, kad padarau viską, ką reikia.

Iš to kyla antrasis paradoksas. Jo esmė tame, kad **skatinant savigarbą, savarankiškumą ir atsakomybę teks išmintingai tvarkytis su tuo, jog vaikas šias savybes išmėgins ne tik, pavyzdžiui, uoliai ruošdamas pamokas, bet ir prieštaraudamas savo tėvų autoritetui.** Jis norės nuspręsti pats daug dalykų, todėl teks nustatyti priimtinas ribas jo „treniruotėms“. Kaip žinia, tėvystės stiliai yra skirtingi. Tėvai, kurie auklėja labiau autoritariniu būdu, susiduria su sunkumais šioje vietoje, nes nori viską kontroliuoti ir tuo pačiu išugdyti vaiko savarankiškumą bei atsakomybę.

Trečiasis paradoksas apima tai, kas yra mūsų dėmesio centre, kai stengiamės paskatinti vaiko savigarbą, savarankiškumą ar atsakomybę. Dažniau orientuojamės į vaiko asmenybę ir užmirštame savąją. Čia galime pagalvoti apie skulptorių, kuris formuoja skulptūrą iš medžio. Jei jis dirbdamas rūpinsis tik savo norais ir tuo, koks turėtų būti galutinis darbo rezultatas, o pamirš apie

tinkamus ir prižiūrėtus įrankius, savo nusiteikimą ir pasirengimą skirti tam pakankamai laiko - tikriausiai patirs nesėkmę. **Nepamirškime, kad kai teikiame pagalbą ar norime perduoti svarbius dalykus, pagrindinis sėkmės faktorius yra mūsų pačių kantrybė, viltis, empatija, gebėjimas atleisti.** Gali būti svarbiau ne tai, ką pasakome ar padarome, o kaip tai atliekame. Tai reiškia, kad stengdamiesi dėl vaiko, visų pirma turime pasirūpinti savimi.

Ketvirtasis paradoksas yra tame, jog savigarbos, savarankiškumo bei atsakomybės savybės pačios savaime neužtikrina socialiai priimtino gyvenimo būdo. Vagis taip pat gali būti aukštos savigarbos, labai savarankiškas ir netgi atsakingas. Jis gali turėti nuostatą, kad iš gyvenimo viską galima ir reikia pasiimti pačiam, būti egoistiškas ir nejautriam aplinkinių poreikiams. **Akivaizdu, kad moralinė asmens orientacija suteikia kryptį jo elgesiui.** Savo ribotumo bei silpnumo išgyvenimai („mano gebėjimai yra riboti“, „aš ne viską galiu padaryti pats“, „negaliu prisiimti visos atsakomybės“), nors ir pirmu žvilgsniu nesiderinantys su savigarpa bei savarankiškumu, visgi gali pasitarnauti lygsvarai tarp nuostatų „aš galiu viską pats“ ir „man reikalingi kiti žmonės“ atrasti.

Tėvai negali atrasti savarankiškumo, savigarbos ar atsakomybės už savo vaiką. Kalba eina labiau apie kantrybę ir paramą šių savybių užuomazgoms, nei jų suformavimą. Reikia prisiminti, kad šiame procese labai svarbus tėvų auklėjimo stilius ir jų pačių asmenybių ypatumai. Vaikų auklėjimas visų pirma turėtų būti grindžiamas šeimos moralinėmis vertybėmis, o ne materialiais sėkmingumo kriterijais.

Dabar galime galbūt naujai pažvelgti į tai, kas padeda skatinti savigarbą, savarankiškumą ir atsakomybę.

Savigarba – tai žinojimas, kad esi vertingas, naudingas, mylimas ir mylintis. Ją skatiname rodydami domėjimąsi ir pagarbą vaiko asmeniui bei pastiprindami jo teigiamą požiūrį į save. Atkreipdami paties vaiko dėmesį į dalykus, kuriuos jis moka ir geba, ypatingai džiaugiamės tais, kurie prisideda prie aplinkinių gerovės (pavyzdžiui, pagalba artimiesiems, rūpestis silpnesniais). Dėl to labai vertiname vaiko norą padėti, skatiname ir, tai yra labai svarbu, leidžiame tai daryti.

Savarankiškumas – tai galimybė rinktis. Prie savarankiškumo prisidedame padėdami vaikui atrasti nepriklausomą mąstymą, sferą kurioje, jis gali priimti savus sprendimus. Padedame vaikui atkreipti dėmesį į tai, kaip jam augant didėja ir jo galimybės.

Atsakomybė – tai savo pasirinkimų pasekmių priėmimas. Kantriai priimame vaiko nesėkmės ir klaidas, leidžiame patirti natūralias elgesio pasekmes. Labai svarbu, jog šiame procese nustatytume leistinas saugias vaiko sprendimų ribas bei emociškai jį palaikytume susidūrus su nesėkmėmis. Vaikui augant leidžiame jo sprendimų riboms natūraliai, po truputį plėstis.